

ÁLLAMKÖLTSÉGVETÉSI TANULMÁNYOK.

Az 1878-ki költségvetéssel tiz évi eredménye fekszik előttünk a magyar állami gazdálkodásnak, a melynek tanulmányozása annál inkább kívánatos, mivel az első tiz évi államháztartás befejezése együtt járván az Ausztriával kötött közgazdasági kiegyezés módosításával: az új tiz éves cyclus, melynek kezdetén állunk, részben módosult körülmények között fog megkezdődni.

Azt azonban nem lehet kétségbe vonni, miszerint az államháztartás jelen helyzete csakis akkor érthető meg teljesen, ha a korábbi évek eredményeiről tiszta képet alkotunk magunknak; s ennél fogva a jövőre nézve is csak ily alapon lehet biztos, vagy legalább is valószínű következtetéseket felállítani.

A következő összeállítások talán szolgálatot tehetnek ez irányban.

Tisztán e célból, objektív és elfogulatlan következtetések felállíthatása céljából szerkesztettek azok. A számok oly világosan beszélnek, hogy mindenki önmaga levonhatja belőlök a következtetéseket. Csak egy megjegyzést kell előre bocsátani. Nevezetesen azt, hogy az 1868., 1870., 1873., 1876., 1877. és 1878. évekre fektettem ez összeállításokban a fősúlyt. Az 1868. év volt az első rendes magyar budget éve; az 1870-ik évben volt első brutto költségvetésünk; az 1873-ki költségvetés volt a legvérmesebb reményekre alapítva, 1876. az utolsó év, a melyről zárszámadások vannak előttünk. A két utolsó évre nézve az 1877-et illetőleg a kezelési kimutatásokra, a folyóévet illetőleg pedig a költségvetési előirányzatokra kellett szoritkozni; de ez

annál kevésbé változtat az összeállítás eredményein, mivel köztudomás szerint az utolsó budgetrealisság tekintetéből egyező elismerés szerint felette áll a korábbi költségvetések mind-egyikének, s így legalább a normális keretre nézve, az előirányzat és tényleges eredmény közt valószínűleg nem lesz nagy az eltérés.

I.

Az I. rész mutatja az állami bevételeket összesen és részletezve 1868-tól 1878-ig a fentebb érintett alapokon. Ezekből lehet következtetni, mennyi bevételre lehet évenként számítani, természetesen hozzá véve az újabban alkotott törvények folytán eredő többletet, nevezetesen a kiegyezés pénzügyi következményeiként előálló eredményt és az adókataszter kiigazításából eredő szaporulatot, valamint az egyes jövedelmi ágak évenkénti rendes emelkedését.

II.

A II. rész mutatja az állam kiadásait 1868-tól 1878-ig s egyszersmind a kiadási tételek összehasonlítását, egyes évek szerint összeállítva; — végre

III.

a III. összeállítás mutatja az államvagyon mérlegét.

I. Az állam bevételei.

Összes bevételek a zár-

Czim	1868	1870	1873
	z á r s z á m a d á s o k		
Államadósságok	—	920651	—
A függő államadósság keze- lési költség fedezése . . .	—	—	—
Ministerelnök; ő Felsege személye körüli minister .	—	3586	—
Fiume	—	—	—
Állami számvevőszék . . .	—	—	—
Belügym. rendes bevételei.	—	35951	229074
> rendk. >	—	—	65404
Pénzügym. rendes >	110885328	169190508	175330772
> rendk. >	9477000	5481441	65389994
Közm. s közl. min. >	—	—	70648
Államv. és gépgyár >	—	973992	6343103
Közm. s közl. m. rendk. bev.	—	—	4964
Földm. ipar- és keresk. min. rendes bevétele	71951	135719	350481
> lótenyésztési intézetek	—	1326703	1800989
> posta	—	4021955	4972965
> távirda	—	879894	1544758
Földm. minist. rendk. bev.	—	—	—
Vallás és közokt. rend. >	73627	328563	286836
> > > rdk. >	—	—	10000
Igazságügyi min. rendes >	—	55418	203365
> > rendk. >	—	—	—
Honvédelmi min. rendes >	—	—	57924
Átmeneti bevétel és hitel- műveleti maradvány . . .	8058800	—	6204671
Összeg	128566706	183335100	262448279

számadások szerint.

1874	1875	1876	1877. előirány- zat	1877. kezelési kimutatá- sok	1878. előirány- zat
e z e r i n t					
—	—	—	5126027	—	3526144
88405	135958	67795	—	—	—
—	—	—	—	—	—
73	—	—	570	—	570
—	1638	1740	1720	—	1800
644182	736405	800510	711589	—	833145
9130	6757	6093	6376	—	4688
167305093	171891682	186590250	190243250	206659812	193631172
5565488	3773711	2823517	3740220	—	3053864
98176	225887	96463	116295	—	6187
5594763	5440198	6102067	5700000	—	—
32741	—	—	—	—	—
493088	531137	508380	551549	—	56725
1761858	1635032	1400916	1736253	1695458	1688117
4983544	5232649	5344219	5480000	5584398	5689000
1405165	1621159	1779827	1610400	1665456	1624500
—	—	—	4000	—	—
356736	239653	192746	464000	—	395882
10000	500	21000	—	—	—
927774	919729	258926	324178	—	280020
—	—	—	—	—	—
1247	47646	70513	64265	—	102088
8199326	—	2175486	175400	—	239060
196779793	191748745	208330452	216056105	—	217136242

A pénzügyminiszterium

Czím	1868	1870	1873
	z á r s z á m a d á s o k		
Egyenes adók:			
Földadó	34081856	35945572	35636628
Házadó	6793986	6833656	8300786
Kereseti-adó	7711559	7878067	8159925
Vállalatok és egyletek adója	—	—	—
Bánya-adó	—	—	—
Tőke-kamat és járadék-adó	—	—	—
Jövedelem-adó	4354140	10464155	11573020
Malom-adó	—	—	35250
Keresk. ipar és védelmi-adó	—	—	274410
Szállítási adó	—	—	—
Fényüzési adó	—	—	—
Fegyver-adó	—	—	—
Általános jövedelmi pótagó	—	—	—
Késedelmi kamatok	99596	1425712	785100
Adóbehajtási illeték	—	—	1437925
Adóhátralék	—	—	—
Összes egyenes adók	54041140	62547165	66203048
Fogyasztási adók:			
Szesz-adó	5415301	6491065	6341625
Bor-adó	2466519	2502644	2750507
Hus-adó	1865762	1948157	2060307
Sör-adó	897728	1238703	1431623
Czukor-adó	865915	896340	1063569
Különfélék	1183791	23129	—
Összes fogyasztási adók	12695019	13100041	13647633
Határvám-kezelési átalány			
Bélyeg	3682955	4099085	6645963
Jogilleték	6954334	9864325	12904862
Díjak	—	455121	608824
Fémjelzés	22647	23239	26185
Vám (út, hid, rév)	202458	76687	42454
Dohányjövedék	12789997	25197411	25615062
Lottojövedék	1245971	2777421	3830821
Sójövedék	14423709	13891287	13611235
Államjószárok	1493182	4417581	4186647
Államerdők	687499	2493225	6913177
Bányászat, pénzverés	2589217	30866732	9228784
Államnyomda	—	12057	456331
Államépületek	24892	34149	39625
Államvasutak és gépgyár	—	—	1198723
Ingó államvagyon	—	1090964	461585
Különféle bevételek	32301	113788 184839	332786
Összes pénzügyminiszteri rendes bevétel	110885323	169190508	159385091

rendes bevételei részletezve.

1874	1875	1876	1877. előirány- zat	1877. kezelési kimutatá- sok	1878. előirány- zat
sz e r i n t					
36984857	36774218	37307502	38653971	—	39225300
8468997	8667194	9051809	8900000	—	8900000
8324084	17959994	17596196	16959000	—	17600000
—	1872890	87073	2000000	—	2250000
—	109867	—	120000	—	87700
—	1789288	3200278	2000000	—	3000000
11797974	123491	127831	145650	—	129000
43053	49265	45747	45650	—	45600
333730	376804	351206	368152	—	355500
—	822912	2095533	2000000	—	2250000
—	154968	295738	300000	—	295000
—	119325	268135	200000	—	268200
—	—	5723503	9200000	—	9200000
1505751	1315666	1632002	1500000	—	1500000
903303	934139	838294	208000	—	208000
—	—	922082	4000000	—	3000000
68361753	71170019	81802155	86600423	88106033	88314300
5983036	6666380	5796195	6350000	—	5900000
2639124	2707598	2937979	2900000	—	3000000
2007967	2051190	2202943	2200000	—	2250000
1127454	1092292	995656	1000000	—	1000000
713345	738398	535751	1000000	—	1000000
—	—	—	—	—	—
12470928	13255860	12468525	13450000	12467573	1315000
456040	467380	464032	453290	545825	450400
6895962	7355396	7776336	8016000	7743165	7800000
14266514	13776182	13029114	14000000	14725919	13881000
481554	519501	493654	529000	794523	513400
18144	16621	14479	16598	15084	14739
38452	22040	26546	20849	23358	21776
24011790	25681881	27658879	26071844	28139815	27525133
4178700	4068843	4211777	4050000	4284665	4253000
12482507	12923751	13044736	12955976	14376288	13253540
4469307	4627703	4170909	4843566	4949840	4896678
6334299	7197338	6274642	6653467	6148366	6288977
9926712	7766136	9756378	8672729	17716182	8885027
432746	487878	544878	475000	672873	565000
40196	38577	32444	32833	40986	31983
76890	1529701	2177043	2625000	2666201	2865370
883224	486682	484729	386554	2676508	514573
479365	499185	2158988	390121	566908	406276
167305093	171891682	186590250	190243250	206659812	193631172

Az állam jelenlegi bevételei összehasonlítva a multtal.

Ha az állam jelenlegi bevételeit a multtal kívánjuk összehasonlítani, ezen összehasonlítás legczélszerűbben az 1870. és 1876-dik évek közt eszközölhető, mert, miként említettem, az 1870-dik év az első, melyben a brutto bevételek vannak kitüntetve, az 1876-dik év pedig az utolsó, melyről a zárszámadások fektüsznek előttünk; az összehasonlítás az 1868-ik év bevételeivel csak egyes jövedelmi ágaknál fordul elő; az 1877-dik évi kezelési kimutatások eredményeire is csak némely tételnél melékesen történik hivatkozás.

a) Az állam összbevételét tekintve:

1870-ben ezek összege volt kerekszámban	183	millió	frt.
1876-ban ezek összege volt	208	»	»
ezen 6 évi időközben az emelkedés	25	»	»

Az 1875-dik évi adótörvények és ezek közt nevezetesen az általános jövedelmi pótagó által beállott adónövekedés eredménye teljesen csakis 1877-ben lévén észrevehető, figyelembe veendő az 1877-dik évi eredmény is; az ezen évről szóló kezelési kimutatások összehasonlítva az 1876-ik év eredményeivel, ismét 10 millió forint bevételi többletet mutatnak, és így 1870—1877-ig az összes állami bevételek növekedése 35 millió forintra tehető.

b) csupán a pénzügyministerium rendes bevételeit tekintve, ezek következő eredményeket tüntetnek elő:

1870-ben ezek összege volt	169	millió	frt
1876-ban » » »	186 $\frac{1}{2}$	»	»
a 6 évi emelkedés tesz	17 $\frac{1}{2}$	»	»

1877-ben a kezelési kimutatások szerint ezen rendes bevételek 206 millió forintot tettek, és így szemben az 1876-dik évvel, ismét 19 $\frac{1}{2}$ millió forinttal szaporodtak, úgy hogy az 1870 és 1877-dik évek közti különbség 37 millió forint.*) Ezen

*) Hogy tisztán a pénzügyministerium rendes bevételeinél nagyobb emelkedés van kimutatva, mint fentebb az összes állami bevételeknél, az magyarázatát leli a két évnek egymástól eltérő elszámolási módozatában, s

állítás valóságát igazolja azon körülmény is, hogy ugyanezen eredményre jutunk akkor is, ha nem egyes évek eredményei hasonlítottak össze, hanem azok több évi átlaga, mert az 1870 és 1875-diki időközben ezen pénzügyministeriumi rendes bevételeknek átlaga, 162 millió forint volt; most pedig a jövedelmek fokozatos emelkedése és az 1875-diki adótörvények eredményei folytán ezek biztosan legalább is 200 millióra tehetők.

c) a pénzügyministeri rendes bevételek közt legnagyobb összeget képviselnek az egyenes adók:

1870-ben: az egyenes adók összege volt 62¹/₂ millió frt

1876-ban: » » » » » 82 » »

ezen időközben a növekedés tesz . . . 19¹/₂ » »

1877-ben az egyenes adók összege 88 millió forintot tévén, az emelkedés az 1870—1878-diki időközben 25¹/₂ millió forintot tesz, de ezen tételnél megtétethetik az összehasonlítás az 1868-dik évvel is, s mivel 1868-ban az egyenes adók összege 54 millió forint volt, az 1868—1878-diki időközben az egyenes adók emelkedése 34 millió forintot tesz. Az egyenes adók évenként mily arányban növekedtek: az alább következő táblázatból látható, melyen a bevételi eredmények évről-évre összehasonlítottak az előirányzatokkal.

d) a fogyasztási adóknál nem tapasztalható emelkedés, sőt azok némelyikénél visszaesés mutatkozik, mi elég sajnós jelenség, azok jövedelmének összege 13 millió megközelítőleg ma is az, mi 1870-ben volt.

e) a bélyeg és jogilletékek utáni jövedelem tetemesen növekedett, mert míg az 1870-ben 14 millió forint volt, addig az 1876-ban 22 millió forintot tett, tehát 8 millió frttal több; az 1877-diki eredmény körülbelől egyenlő az 1876-dikival.

Ezen tételnél pedig a pénzügyi administratio szigorúbb kezelésével még nevezetes jövedelmi emelkedést lehetne elérni.

f) a következő jövedelmi forrásoknál az összehasonlítás alapját helyesen csak a netto eredmény képezheti, azért ezt is ki kellett tüntetni, azonban igen természetesen egyes évek össze-

---

ezen különbség egyik oka az, hogy az 1870-dik évi zárszámadásban az 1870-dik évi nyereségek kölcsön évi járadékainak fedezésére szolgáló közjövödelmek a rendkívüli bevételek közt vannak felvéve, holott 1876-ban azok a hitelműveletek közt fordulnak elő.

hasonlításából nem lehet a bevétel növekedését következtetni, minthogy azonban az alább kimutatott jövedelmi forrásoknál ezen jövedelmi növekedés évről-évre észlelhető, de különösen az utóbbi években elég egyenlő arányban, ezen növekedés állandónak mondható, s így a most felvett összegekre számolni is lehet.

	brutto bevétel	kezelési kiadás	netto eredmény
a dohányjövedéknél :			
1870-ben	21.547,223 frt	12.264,208 frt	9.283,015 frt
1876-ban	27.729,712 >	14.154,072 >	13.575,640 >
a sójövedéknél :			
1870-ben	13.863,703 frt	3.890,455 frt	9.973,248 frt
1876-ban	12.997,346 >	1.920,964 >	11.076,382 >
a lottojövedéknél :			
1870-ben	2.787,613 frt	1.456,470 frt	1.331,143 frt
1876-ban	4.211,780 >	2.624,957 >	1.586,823 >
az államjóságoknál :			
1870-ben	3.803,400 frt	1.609,768 frt	2.193,632 frt
1876-ban	4.776,964 >	1.476,333 >	3.300,631 >
az államerdőknél :			
1870-ben	2.673,960 frt	1.473,103 frt	1.200,857 frt
1866-ban	6.037,940 >	3.693,315 >	2.344,625 >
a postánál :			
1870-ben	4.106,036 frt	4.030,031 frt	76,005 frt
1876-ban	5.356,050 >	4.604,100 >	741,942 >
a távirdánál :			
1870-ben	956,458 frt	883,558 frt	72,900 frt
1876-ban	1.776,189 >	2.021,885 >	— 245,696 >

g) a magyar államvasutak értéke az 1876-dik évi zárszámadásban foglalt állami leltárban 110 millió forintban van felvéve, ezen összeg az egyenes vonalrészek és értékek közt következőleg oszlik meg:

az államvasut északi vonalára esik	61	millió	frt
a déli vonalra	38	»	»
a gömöri iparvasutakra	8	»	»
a gépgyárra	1	»	»
az építés alatt lévő összekötő vasutra és Brassó- tömösi vonalra mintegy	2	»	»

Az államvasutak jövedelme a zárszámadások szerint 1874 óta következő volt:

	brutto bevétel frt	üzleti kiadás frt	tiszta jövedelem frt
1874. az államvasutak jöve- delme a gépgyárral együtt	6.532,888	5.594,763	938,125
1875. az államvasutak jöve- delme a gépgyárral együtt	6.960,403	5.449,197	1.511,206
1876. az államvasutak jöve- delme a gépgyár nélkül .	6.902,940	5.358,694	1.544,246
1877. az államvasutak jöve- delme a pénzügyi bizott- sághoz bemutatott kimuta- tások alapján	7.350,000	4.691,000	2.659,000

Ha vizsgálat alá kívánjuk venni az államvasutak jövedelmezését, külön kell választani az északi vonalat a délitől, mert ezek egymástól nagyban eltérő eredményeket mutatnak, s azért ezeket az átlagba összefoglalni nem lehet.

A déli vonal üzleteredményei következők:

1874-ben az üzleti hiány volt	133,068	frt
1875- » » » » »	35,116	»
1876- » » » » »	213,501	»

a három évi hiány 381,685 frt;
esik átlagban egy évre 127,228 frt.

Az összes állami vasutak fentebb összeállított jövedelmezési kimutatásából látjuk, hogy míg ezen vasutak brutto bevétele évről-évre növekedett, addig az üzleti kiadásoknál tett megtakarításoknál fogva azok összege nevezetesen csökkent. Ezen

adatok alapján az államvasutak remélhető tiszta jövedelme évenként $2\frac{1}{2}$ millióra tehető, s ha a déli vonal üzleti hiánya, mely még az északi vonal javára hozzászámítandó volna, nem is vétetik figyelembe, ezen összeg képezi az államvasut északi vonalára tett 61 millió forint befektetések jelenleg várható jövedelmezését.

De ezen eredmény mutatja azt is, mennyire szükséges, hogy az államvasut déli vonalainak kellő kihasználhatása céljából, mielőbb gyökeres intézkedések tétessenek; ez szükséges nemcsak azért, hogy a fiumei kikötőbe, és az államvasut déli vonalaira tett nagymérvű befektetések legalább némi jövedelmet adjanak, de szükséges közgazdasági szempontból is, hogy terményeinknek ezen uton állandó kivitelt biztosítsunk, mi csak akkor lesz lehetséges, ha módunkban van a Budapest és Fiume közötti szállítási díjakat úgy állapítani meg, hogy azokat nyers terményeink, mert ezek képezik a szállítás legnagyobb részét, elbirják.

k) az állami gépgyárba befektetett tőke az 1876-diki kimutatás szerint tesz	1.013,553 frtot
hozzá adva ehhez az 1876-ban forgalomban volt üzleti tőkét	467,164 »
tesz	<u>1.480,717 frtot.</u>

1874-ben az állami gépgyár jövedelme még felette csekély volt, mert 773.252 bruttó jövedelem mellett az üzleti kiadás 760,358 frt volt, és így a tiszta jövedelem 12,884 frt.

1875 óta azon gyár örvendetes eredményeket mutat fel.

	brutto bevétel	üzleti kiadás	tiszta jövedelem
1875-ben volt	796,987 frt	700,843 frt	96,852 frt.
1876-ban »	935,155 »	833,031 »	102,124 frt.

1877-ben a pénzügyi bizottsághoz benyújtott kimutatások szerint a gyár tiszta jövedelme 130,000 frt volt; mi eltekintve attól, hogy gyárparunk fejlődése szempontjából ezen gépgyár felvirágzása felette kívánatos, — pénzügyi tekintetből is a befektetett tőke nagyon kielégítő jövedelmezést nyújt.

A bevételi előirányzatok és zárszámadási bevételek összehasonlítása 1869-től 1876-ig.

1869.	előirányzat	zárszámadási eredmény
egyenes adók	53.921,000 frt	56.692,281 frt
fogyasztási adók	11.293,000 »	13.192,097 »
illetékek	10.702,200 »	13.206,270 »
jövedékek	36.722,800 »	39.126,370 »
államvagyon	30.396,600 »	40.138,468 »
különféle bevétel	334,500 »	209,535 »
Összes pénzügym. rendes bev.	143.370,100 frt	162.565,025 frt
Összes rendes bevétel	147.539,600 frt	167.211,247 frt
Rendkívüli bevétel	25.241,206 frt	66.505,743 frt
1870.		
egyenes adók	54.980,000 frt	60.519,030 frt
fogyasztási adók	13.600,000 »	13.073,558 »
illetékek	10.818,000 »	14.518,459 »
jövedékek	38.259,000 »	41.866,120 »
államvagyon	23.455,900 »	39.028,500 »
különféle bevétel	238,200 »	184,839 »
Összes pénzügym. rendes bev.	141.351,000 frt	169.190,508 frt
Összes rendes bevétel	147.791,354 frt	175.979,015 frt
Rendkívüli bevétel	10.043,205 »	7.376,058 »
1871.		
egyenes adók	41.038,000 frt	42.581,747 frt
fogyasztási adók	13.238,000 »	14.085,627 »
illetékek	14.690,250 »	16.466,938 »
jövedékek	43.825,550 »	44.452,804 »
államvagyon	25.003,706 »	21.296,191 »
különféle bevétel	188,725 »	254,332 »
Összes pénzügym. rendes bev.	137.984,231 frt	139.137,641 frt
Összes rendes bevétel	145.911,241 frt	147.817,540 frt
Rendkívüli bevétel	42.610,526 »	25.874,378 »

1872.	előirányzat	zárszámadási eredmény
egyenes adók	44.818,424 frt	44.094,433 frt
fogyasztási adók	13.949,900 »	13.566,264 »
illetékek	16.110,110 »	18.077,713 »
jövedékek	41.605,450 »	43.866,720 »
államvagyon	30.883,896 »	26.699,991 »
különféle bevétel	423,431 »	579,116 »
Összes pénzügm. rendes bev.	147.791,211 frt	146.884,257 frt
Összes rendes bevétel	157.167,651 frt	155.951,215 frt
Rendkívüli bevétel	12.080,122 »	2.041,267 » *)

1873.

egyenes adók	69.515,268 frt	66.203,048 frt
fogyasztási adók	14.549,000 »	13.647,633 »
illetékek	19.197,790 »	20.693,099 »
jövedékek	44.656,870 »	43.779,657 »
államvagyon	35.204,809 »	29.808,609 »
államvasutak és gépgyár	3.329,103 »	1.198,723 »
különféle bevétel	353,092 »	582,326 »
Összes pénzügm. rendes bev.	186.805,932 frt	175.913,099 »
Összes rendes bevétel	203.468,925 frt	191.773,245 frt
Rendkívüli bevétel	27.069,477 »	65.470,363 » **)

*) Az 1872-iki rendkívüli bevételeknél, a tényleges eredmény és előirányzat közt mutatkozó nagy különbség onnan eredt, hogy e czímen előirányozva volt: a közös activák folyóvá tételéből 3 $\frac{1}{2}$ millió frt, adóhátralékok, bérhátralékok és államjavak eladásából 6 millió frt, mely összegek fejében aránylag csekély összegek folytak be.

**) Az 1873-diki rendkívüli bevételeknél mutatkozó nagyobb bevétel a hitelműveletekből ered, mint például: az 1872. XXXII. t. cz. alapján felvett 54 milliós kölcsön azon része fejében, mely az 1872-dik évi hiány fedezése után felmarad, előirányozva volt 13.937,092 frt, s e czímen bevételbe elszámoltatott 43.100,366 frt.

1874.	előirányzat	zárszámadási eredmény
egyenes adók	70.000,905 frt	68.361,753 frt
fogyasztási adók	13.895,000 >	12.470,928 >
illetékek	20.717,216 >	22.156,670 >
jövedékek	46.578,832 >	41.672,998 >
államvagyon	30.264,787 >	21.886,485 >
államvasut és gépgyár	2.000,000 >	76,890 >
különféle bevétel	371,086 >	479,365 >
Összes pénzügym.rendes bev.	<u>183.827,796 frt</u>	<u>167.305,093 frt</u>
Összes rendes bevétel	202.765,495 frt	182.963,107 frt
Rendkívüli bevétel	7.368,414 >	5.617,360 >

1875.		
egyenes adók	76.374,088 frt	71.170,019 frt
fogyasztási adók	13.469,000 >	13.255,860 >
illetékek	23.991,521 >	22.158,122 >
jövedékek	45.958,094 >	42.664,476 >
államjavak	26.195,742 >	20.616,819 >
államvasutak és gépgyár	2.763,850 >	1.529,701 >
különféle bevétel	363,277 >	499,185 >
Összes pénzügym.rendes bev.	<u>189,115,522 frt</u>	<u>171.891,682 frt</u>
Összes rendes bevétel	206.434,748 frt	187.967,777 frt
Rendkívüli bevétel	5.703,770 >	3.780,968 >

1876.		
egyenes adók	87.336,107 frt	81.802,155 frt
fogyasztási adók	13.262,000 >	12.468,525 >
illetékek	25.413,332 >	21.804,159 >
jövedékek	44.887,750 >	44.915,394 >
államvagyon	23.561,741 >	21.263,982 >
államvasutak és gépgyár	2.480,000 >	2.177,043 >
különféle bevétel	378,301 >	2.158,988 >
Összes pénzügym. rendes bev.	<u>197.319,231 frt</u>	<u>186.590,250 frt</u>
Összes rendes bevétel	214.418,775 frt	203.304,356 frt
Rendkívüli bevétel	4.041,163 >	2.850,610 >

Ezen összehasonlításból kitűnik, hogy az 1869, 1870 és 1871-dik években a bevételi eredmények felülmúlták az előleges előirányzatokat, kivételt csak 1871-ben az államjavak jövedelme tett, melyek mintegy 4 millióval hátrább maradtak az előirányzatnál.

Az 1872-diki eredmények meglehetősen megfeleltek az előirányzatoknak, s ez évben is csupán az államjavak jövedelme volt csekélyebb az előirányzatnál ismét mintegy 4 millió forinttal.

1873-ban az összes rendes bevétel 11 millióval csekélyebb volt az előirányzatnál, — itt is az államjavak jövedelme volt csekélyebb 5 millió forinttal, ezenfelül az egyenes adók jövedelme is csekélyebb volt mintegy 3 millióval.

1874-ben 20 millióval volt csekélyebb a rendes bevétel az előirányzott összegnél, ez évben az illetékek kivételével minden bevétel hátrább maradt az előirányzottnál, — legnevezetesebb eltérések mutatkoztak az államjavaknál $8\frac{1}{2}$ millióval, a dohányjövedéknél 4 millióval és az egyenes adóknál $1\frac{1}{2}$ millió forinttal.

1875-ben 18 millióval maradt hátrább a bevétel az előirányzatnál, a legnevezetesebb tételek a következők: az államvagyonnál $5\frac{1}{2}$ millió forint, — az egyenes adóknál 5 millió, a dohányjövedéknél 3 millió forint.

1876-ban is még 11 millióval maradt hátrább a bevétel az előirányzatnál, — és pedig: az államvagyonnál 2 millió, az egyenes adóknál $5\frac{1}{2}$ millió forint, — ezen utóbbi csekélyebb bevétel a jövedelmi pótdónál és az adóhátralékoknál mutatkozott.

Hogy ezen, az eredménynek meg nem felelő magasabb előirányzatok államháztartásunkban mily káros hatásúak voltak, ezt az eredmény eléggé tanusította, s e tekintetben főleg az államvagyon jövedelmeinél voltak túlzott reményeink, melyek az 1869. és 1870. években elért kedvező eredményekre voltak alapítva.

1877-ben a kezelési kimutatásokban kimutatott bevételi eredmények, összehasonlítva az előirányzattal, — a fogyasztási adók kivételével, kedvezőknek mondhatók, — ez évben a pénzügyministerium rendes bevételeinek eredménye következőleg van kimutatva:

	előirányzat	a kezelési kimutatások eredménye
egyenes adók	86.600,423 frt	88.106,033 frt
fogyasztási adók	13.450,000 »	12.467,573 »
illetékek	23.035,737 »	23.847,874 »
jövedékek	43.077,820 »	46.800,768 »
államvagyon	21.064,149 »	32.204,755 »
államvasutak és gépgyár	2.625,000 »	2.666,201 »
különbféle bevétel . . .	390,121 »	566,903 »
Összes pénzügym. rendes bev.	190.243,250 frt	206.659,812 frt

Összehasonlítva az 1876-ik év eredményeivel, nagy jövedelmi többletet mutat ez évben az államvagyon, és különösen a bányászat és pénzverés bevételei, melyek szemben az előző évvel, 8 millió forinttal emelkedtek.

II. Állami kiadások.

A kiadások összehasonlítása az előirányzattal
1868-tól 1876-ig.

	Rendes kiadás.		Rendkívüli kiadás.	
	Előirányzat	Zárszámadási eredmény.	Előirányzat	Zárszámadási eredmény.
	f o r i n t			
1868.	—	99.662.771	—	128.931,233
1869.	149.283,839	156.343,568	10.118,086	13.694,024
1870.	157.935,358	178.146,284	14.572,266	47.579,508
1871.	150.437,461	145.286,501	56.868,606	41.019,238
1872.	162.763,515	155.676,601	70.503,891	45.935,203
1873.	208.016,406	207.112,543	63.511,971	51.317,245
1874.	211.265,690	201.651,788	37.856,023	35.670,162
1875.	207.254,253	201.945,475	26.609,063	24.734,819
1876.	203.768,108	214.105,622	28.865,470	20.609,606

Az 1877. előirányzat szerint rendes kiadás 229.681,912 frt, rendkívüli kiadás 6.920,130 frt. Összesen rendes és rendkívüli 236.902,042 frt, tényleg kiadatott a kezelési kimutatások szerint 242.938,113 frt.

Az 1878-diki előirányzat rendes kiadása 233.425,624 frt, rendkívüli kiadása 7.541,811 frt.

Az államkiadások

C z i m	1868.		1870.
	előirány- zat	zár- számadás	előirány- zat
Kir. udvartartás és cabinet iroda . . . . . rend. kiad.	3286400	3302377	3710234
Országgyűlés rend. kiad.	940000	973359	500000
Közösügyi rendes kiadások nyugdíjakkal együtt . .	22048000	20631045	29551196
Közösügyi rendk. kiadások	8058800	8058855	1912705
Nyugdíjak	—	—	2421600
Államadóssági járulék . .	32425000	31299502	32723200
Államadósság	14683000	13080506	12447500
Horvátország beligazgatása rendes kiad.	1723900	1859248	2200000
Horvátország beligazgatása rendk. kiad.	200000	14483	—
Fiume	—	—	83148
Számvevőszék	—	—	80000
Ministerelnök rend. kiad.	102200	111394	245540
» rendk. »	—	—	—
Ő felsége személye körüli minister . . . . . rend. kiad.	84300	83745	71000
Ő felsége személye körüli minister . . . . . rendk. kiad.	—	—	—
Horvát minist. rend. kiad.	—	—	45220
Belügyministeri rend. kiad.	8919000	8959428	9912059
» rendk. »	657000	478000	1121000
Pénzügyminist. rend. kiad.	7381300	8084860	42578776
» rendk. »	3246000	2435102	5561963
Vasuti kamatbiztosítás . .	—	—	1000000
Közm. és közl. min. rend. .	2968500	2833537	4015102
Államv. és gyár. » . . .	—	—	—
Közm. és közl. min. rendk.	1559000	1513451	4526892
Vasut-építés	16550000	502752	23128000
Fm. ip. s ker. min. rend. kiad.	509500	428410	7349643
» » » » » rendk. »	501000	170193	992801
Vallás s közokt. m. rend. »	1074000	1031698	2301972
» » » » » rendk. »	—	—	714416
Igazság. minist. rend. »	2885400	2578068	3654808
» » » » » rendk. »	210000	8799	73000
Honvédelmi minist. rend. »	506000	559080	4327510
» » » » » rendk. »	—	7444	6206900

részletezve.

1870.	1873.		1876.		1878.
zár- számadás	előirány- zat	zár- számadás	előirány- zat	zár- számadás	előirány- zat
8714354	4722216	4721972	4724295	4723883	4722514
1287786	700000	1202500	890315	1282794	1408677
28529342	26779533	26137703	29378529	31081689	30823973
1912705	3500889	3500889	4533260	4533260	—
2342638	2599622	2739767	3558404	3772069	3824409
31408424	31524529	31318176	30515228	31103874	30880445
17566339	26924708	25175150	40058918	41785814	52017872
2200000	4480000	4764523	5148600	4981167	5393606
—	—	—	—	—	—
84597	84030	84489	84980	84083	84090
71945	150000	142125	136000	134859	131000
232801	335880	328328	312620	307533	309260
—	30000	29390	—	—	—
68213	64854	62105	51063	50879	50343
—	8275	7965	—	—	—
46107	48000	46729	36340	36095	35880
9561845	7664643	7474564	7559266	7465926	7446845
962794	79573	76077	9376	7958	4688
60191538	53575556	56110944	40948696	46489284	38879047
7323891	5041129	4817629	4237192	4255454	1161711
53236	12000000	13314921	17000000	16409223	2077812
3802906	8463932	7335157	4138162	3827297	15000000
—	6340687	6343103	5676000	6273770	4170194
2688970	8503207	5369513	2462059	2140590	5705630
38778281	29567606	24030292	2000000	1656683	2894143
7819866	10873498	10473637	10501430	10718848	10273658
958540	1216810	1280868	120620	137277	80700
1802529	4411851	4111462	4123794	4076786	4096771
539525	208553	205478	41500	41298	24812
3023647	11500585	10666155	9752900	9852792	9751989
40630	788349	635841	130000	100062	—
4424403	6767271	6971915	6090915	6056171	6142025
4092029	2565046	2565046	331463	327798	331990

Ezen az államkiadásokról összeállított kimutatásokból kitűnik, hogy az összes kiadás rendes és rendkívüli volt:

1870-ben	225.725,792	frt
1873-ban	258.429,788	»
1876-ban	243.715,228	»
1878-ra van előirányozva	241.067,435	»

A kiadások legnevezetesebb fejezeteinél az eredmény következő:

a) a királyi udvartartás és cabineti iroda költségei jelenleg évenként 4.700,000 frtra rugnak;

b) a közösgyi rendes és rendkívüli kiadások voltak:

1870-ben	30.442,047	frt
1873-ban	29.638,592	»
1876-ban	35.614,949	»
1878-ra van előirányozva	34.648,382	»

c) az államadóssági járulék évenként 31 millió frt körül van.

d) Horvátország beligazgatási költsége évenként mintegy 5 millió frtot tesz;

e) a nyugdíjak tesznek évenként mintegy 3.750,000 frtot.

f) államadósságok fejében fizettünk:

1870-ben	17.566,339	frtot
1873-ban	25.175,150	»
1876-ban	41.785,814	»
1878-ra van előirányozva	52.017,872	»

Ezen összehasonlításból is látszik, mily óriási mérvben növekedett az államadósságok fejében az államkincstárra nehezedő teher 1870. óta.

A fent kimutatott költségek tesznek évenként $131\frac{1}{2}$ millió frtot, ezen összeghez hozzáadva a vasuti kamatbiztosítás fejében fizetendő összeget 15 millió frtot, ez tesz $146\frac{1}{2}$ millió forintot, mely összegre pénzügyeink jelen helyzeténél évenként okvetlenül szükségünk van, s csupán az ezen összeget meghaladó jövedelem marad fenn beligazgatási költségeink fedezésére.

Ezen beligazgatási költségeink szükséglete főbb összegeiben következőleg áll:

g) Fiume szükséglete évenként	84,000	frt
h) a számvevőség szükséglete	131,000	»
i) a miniszerelnök szükséglete	309,000	»
k) ő Felsége személye körüli ministerium	50,000	»
l) a horvát ministerium szükséglete	36,000	»

m) a belügyministerium szükséglete rendes és rendkívülit összevéve, volt:

1870-ben	10.524,639	frt
1873-ban	7.550,641	»
1876-ban	7.473,884	»
1878-ra van előirányozva	7.451,533	»

n) a pénzügyministerium összes szükséglete volt:

1870-ben	67.515,429	frt
1873-ban	60.928,573	»
1876-ban	50.744,738	»
1878-ra van előirányozva	42.118,570	»

o) a közmunka- és közlekedési ministerium szükséglete:

1870-ben	2.688,970	frt
1873-ban	7.335,157	»
1876-ban	3.827,297	»
1878-ra előirányozva	4.170,194	»

p) a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium szükséglete volt:

1870-ben	8.778,406	frt
1873-ban	11.754,505	»
1876-ban	10.856,125	»
1878-ra előirányozva	10.354,358	»

q) a vallás- és közoktatási ministerium szükséglete:

1870-ben	2.342,054	frt
1873-ban	4.316,940	»
1876-ban	4.118,084	»
1878-ra előirányozva	4.133,583	»

r) az igazságügyministerium rendes és rendkívüli szükséglete:

1870-ben	3.064,277	frt
1873-ban	11.301,996	>
1876-ban	9.952,854	>
1878-ra előirányozva	9.751,989	>

s) a honvédelmi ministerium szükséglete:

1870-ben	8.516,432	frt
1873-ban	9.536,961	>
1876-ban	6.383,969	>
1878-ra előirányozva	6.474,015	>

Ezen összehasonlításokból kitűnik, hogy míg 1870-ben ezen beligazgatási költségek czimén elköltetett 104 millió forint, addig 1876-ban a szükséglet e czimen kezelt összegben 94 millió frt volt.

Kitűnik továbbá, hogy ezen alapon, melyen költségvetéseinek jelenleg nyugszanak, összes kiadásaink szükséglete kerek összegben mintegy 240 millió frtra rug.

III. Államadósság és államvagyon.

1867. év végével volt az államadósság:
földtehermentesítési

adósság	248.693,676	frt 78 kr.
egyéb adósság	7.827,112	> 41 >
összesen	256.520,788	frt 19 kr.

Ezzel szemben aktív érték 1867 végével:

ingatlan vagyon értéke	311.423,865	frt 56 kr.
felszerelés	22.910,927	> 39 >
állami követelés	122.246,098	> 46 >
készpénz és érték-papírok	28.985,915	> 10 >
összesen	485.566,806	frt 51 kr.

Meg kell jegyeznünk, hogy az állami követelések közt van:

pénzügyminis-

triumi követelés . 111.689,619 frt 96 kr.

a közös aktivákból

követelés . . . 8.653,235 » 40 »

egyéb követelés . 1.903,243 » 10 »

összesen 122.246,098 frt 46 kr.

1876 végével az államadósságok összege (a zárszámadás szerint)

1 földtehermentési adósság . .	241.341,894 frt 82 kr.
2. szőlődézsma-váltási adósság	21.501,099 » 70 »
3. 1868-diki vasuti kölcsön	81.019,200 » — »
4. Losonczy vasut elsőbbs. adósság	5,100 » — »
5. Lánchíd jog megváltás és elsőbbségi adósság	1.661,621 » 27 »
6. Gömöri vasut záloglevél kölcsön	6.327,600 » — »
7. 1870-diki sorsol. kölcsön és annak tartalék alapja .	29.010,176 » 37 »
8. 1871. 30 millió forintnyi ezüst kölcsön	27.799,000 » — »
9. 1872. 54 millió frt ezüst kölcsön	52.334,000 » — »
10. 1873-diki 76 ¹ / ₂ millió ezüst kölcsön	76.500,000 » — »
11. 1874-diki 76 ¹ / ₂ millió frtnyi ezüst kölcsön	76.500,000 » — »

12. A 80 millió fo- rintnyi aranyjá- radék - kölcsön első fele . . .	40.000,000	frt — kr.
13. Maradvány és irtvány földek váltási kölcsön	123,020	» — »
14. egyházi és világi hagyatékok . . .	62,334	» 14 »
15. letétek	3.589,850	» 52 »
16. lótenyészt. alap	149,922	» — »
Összes államadós- ság 1876 végével		<u>657.924,818</u> frt 82 ¹ / ₂ kr.

Ezzel szemben az államvagyon értéke 1876 végével:

I. ingatlan érték és pedig:

a) bányászat és pénzverés szám- adására	210.654,557	frt 51 kr.
b) az államjóságok értéke	47.150,923	» — »
c) az államerdők ér- téke	26.808,795	» — »
d) lótenyésztési inté- zetek és lóte- nyésztési alap .	5.606,565	» 95 „
e) államvasutak és gépgyár	110.019,921	» — »
f) Budapesti két hid és hozzátartozó épület	13.988,312	» 77 »
g) az összes állami épületek értéke .	<u>32.397,705</u>	» 95 »
Az összes ingatlan értéke		<u>445.626,781</u> frt 19 kr.

II. Termesztmények, anyagok, szerek és eszközök:

a) a dohányjövedék- nél	20.802,842	frt 55 kr.
--------------------------------------	------------	------------

b) a sójövedéknél	1.456,478 frt 60 kr.	
c) az államjóságok és erdőknél	3.523,702	> — >
d) a bányászat és pénzverésnél	12.385,936	> 20 >
e) az államvasutak és gépgyárnál	1.767,313	> 62 >
f) a lótenyész intézeteknél	6.366,089	> — >
g) a távirdánál	3.959,352	> 41 >
h) az Eszterházy képtár	1,300,000	> — >
i) a honvédcsapatoknál	23.666,630	> 68 ¹ / ₂ >
k) egyéb felszerelés értéke	3.452.611	> 62 >
összesen e czimen		78.680,856 frt 68 ¹ / ₂ kr.
III. Pénzmaradványok összege		27.457,130 > 61 ¹ / ₂ kr.
IV. Értékpapirokban		17.764,709 > 70 ¹ / ₂ >
V. Állami kezelésekben és pedig:		
a) Vasutkamatbiztosítási előlegek, ezek kamatjával.	80.586,555 frt 59 kr.	
b) szőlődézsma váltásági követelés esedékes	4.831,992 frt 03 kr. } 21.501,099 > 70 >	
nem esedékes		
16.669,107 frt 67 kr.		
c) első erdélyi vasutársulat	4.000,000	> — >
d) egyéb követelések	3.161,579	> 21 >
Összes állami követelés		109.249,234 > 50 >

VI. Összes cselekvő

hátralék	161.634,550 frt 08 kr.
Ebből levonva a ter- helő hátralékot	50.437,787 » 8 »
marad cselekvő hát- ralék	<u>111.196,763 frt — kr.</u>
Az összes államva- gyon értéke 1876 végével	789.975,475 frt 69 ^{1/2} kr.*)

Ezen összehasonlításból kitűnik, hogy míg 1867 végével az államadósság összege kerek összegben 256^{1/2} millió forint volt, addig 1876 végével az államadósság összege a zárszámadás szerint közel 658 millió forintra emelkedett, e szerint ezen időközben az államadósság szaporodott mintegy 400 millió frttal; ezzel szemben az államvagyon értéke volt

1867 végén	485 ^{1/2} millió forint
1876 végével a zárszámadás sze- rint volt közel	790 » »
e szerint az államvagyon értéke növekedett ezen időközben	300 millió forinttal;

mely összehasonlításnál még megjegyzendő, hogy mind az államadósság számításánál, mind pedig az állami vagyon kimutatásánál megközelítőleg egyezik az elszámolás módja, és az államvagyon értékének becslése a fentkimutatott két kezelési és zárszámadásban.

---

*) Ezen kimutatásban az államjavak értéke úgy van felvéve, mint az az állami zárszámadásokban szerepel; ugyanily értékben voltak azok felvéve az 1868-diki zárszámadásban, s ugyanigy vannak azok felvéve legrégibb idő óta, s mivel e helyen az államadósság és államvagyon értékének szaporulata vagy fogyatkozása egyedül az összehasonlítás céljából vétetett fel, nem tesz különbséget az, ha az érték csekélynek vétetik fel.

Meg kell azonban jegyezni, hogy ezen a zárszámadásokban felvett érték az államvagyon mai értékének semmikép sem felel meg, mert az államjavak területe a gróf Lónyay Menyhért által az »államvagyonról« kiadott munka szerint 4.700,000 catastralis holdot tesz, s ezen jószágok értéke kétségkívül sokkal magasabb, mint itt fel vannak véve.

A fentemlitett terheken kívül 1877-ben a következőkkel szaporodott az államadósságok összege:

a) a járadékkölcsön második kibocsátásából a törvény értelmében legalább 20 millió forint kincstári utalványok beváltására lévén fordítandó, ezen összeg levonása után az államadósság összege szaporodott mintegy 20.000,000 forinttal, mely összeg pontosan csak az 1877-dik évi zárszámadásból lesz látható.

b) a keleti vasut átvétele által . . . 9.989,300 frttal, mely két összeggel szembe állítandó az 1877-dik év folyamán az államvagyon értékében beállott növekedés.

A keleti vasut átvételéből eredt államadóssági kamatszaporulattal szemben pedig fogyott a vasutaknak fizetendő kamatbiztosítás összege.

A 9 évi időközben teljesített és a fentebbiek szerint 300 millió forintra menő beruházások közt legnevezetesebb összeget képez:

az államvasutakra tett befektetések,
mely az állami gépgyárra fordított összeggel együtt 1876 végéig volt . . . . . 110 millió forint;

és a társulati vasutaknak kamatbiztosítás czímén adott előlegek, melyek kamattal együtt 1876 végéig tesznek . . . . . 80¹/₂ millió forintot.

Tisztán pénzügyi szempontból bírálva állambáztartásunk mérlegét, ezen két összeg kétségkívül nagy mértékben sújtja a mérleget s részben ezen két összeg okozza az évenkénti költségvetési hiányokat.

A vasuti hálózat rendszeres terv nélküli megállapításánál, a vasutak építésénél és az építési sorrend meghatározásánál kétségkívül nagy hibák követték el, s ha most már ezeket teljesen megszüntetni nem lehet, legalább azon kell törekednünk, hogy a történt hibákat és azok következményeit lehetőleg cnyhítsuk; — ezen kérdés tüzetes megvitatása azonban ezen összeállítás keretén kívül esik.

Közgazdasági szempontból bírálva meg a kérdést, tagadni nem lehet, hogy a közlekedési vonalak ily nagymérvű kiterjesztése, ha az államra nagy terhet rótt is, az egyesek vagyona és birtoka értékének növelésére nagy befolyást gyakorolt s ezen kérdésre kellő gondot fordítva, meg fog jönni annak ideje, hogy az ezen befektetések által az államra rótt teher legalább is csökkenni fog.

Kelt Budapesten, 1878. május havában.

GRÓF SZAPÁRY GYULA.*)

*) A jelen czikket igen tisztelt szerzője jóval korábban adta ugyan át füzeteink részére; az időközben létrejött politikai válságok közt azonban saját kívánsága folytán mindez ideig késtünk közzétételével; tudván, hogy az itt ritka gonddal összehalmozott becses anyag — tíz évi állambáz-tartásnknak első részletes összeállítása — tudományos értékéből ez által semmit sem veszít. — A szerkesztő.